

Abstract. *The article highlights the problem of developing methodological tools for assessing the analysis of the sanitary and hygienic culture of students of agroecological colleges. As a result of the theoretical search, it was established that the diagnosis of the formation of the analysis of the sanitary-hygienic culture of students of agroecological colleges should be carried out using criteria, as a quantitative value, that determines the qualitative characteristics of the process of formation of the competence being studied. The main principles and requirements for the use of criteria are considered. The appropriate criteria and levels of the formation of the sanitary and hygienic culture of students are characterized.*

Keywords: *structure of sanitary culture, cognitive, activity, motivation and evaluative, reflective components of sanitary culture.*

УДК 378.147.31

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**

В.М. ТЕСЛЮК, кандидат психологічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: vallips@mail.ru

О.С. ДУШКЕВИЧ, магістрант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація: *У статті досліджується гуманістична спрямованість майбутніх викладачів вищої школи. У результаті експериментальної роботи виділено п'ять груп ціннісних орієнтацій професійно-педагогічній діяльності майбутніх викладачів – дидактична, дисциплінарна, особистісна, авторитетна, самовдосконалення. Визначено вираженість ціннісних орієнтацій майбутніх викладачів вищого навчального закладу. Встановлено, що майбутні викладачі вважають найважливішим у викладацькій діяльності орієнтацію на формування в студентів системи предметних знань, умінь і навичок, розвиток їх інтелектуальних здібностей, активізацію пізнавальної діяльності та формування пізнавальних інтересів.*

Ключові слова: *гуманістична спрямованість, педагогічна майстерність, майбутній викладач, ціннісні орієнтації, особистісна орієнтація.*

Актуальність (Introduction). Сучасна тенденція збагачення арсеналу дидактичних засобів вищої школи мультимедійними, інформаційними технологіями не тільки не применшує ролі викладача у формуванні майбутніх фахівців, а й навпаки, підкреслює важливість його впливу при суб'єкт-суб'єктній взаємодії зі студентом. Особистісний потенціал викладача, його науковий, психолого-педагогічний та методичний рівні є вирішальними чинниками якісної підготовки висококваліфікованих фахівців. За таких умов зростають вимоги до професіоналізму діяльності та особистості самого викладача. Якщо мова йде про фахову підготовку майбутніх педагогів, то викладач вищого навчального закладу виступає для них ще й зразком педагогічної майстерності, а взаємодія з ним фігурує як механізм професіоналізації майбутніх суб'єктів педагогічної праці. Для того, щоб забезпечити високий рівень сформованості педагогічної майстерності викладача вищої школи, відповідну підготовку, формування зазначеної дефініції варто здійснювати ще в процесі фахової підготовки в університеті. Однією і найголовніших складових педагогічної майстерності викладача є його гуманістична сформованість, яка передбачає ставлення до вихованця як до найвищої цінності, визнання його права на свободу і щастя, вільний розвиток і прояв власних здібностей [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Проблема підготовки педагога-гуманіста була предметом уваги визначних педагогів минулого: А. Дистервега, Я. Коменського, А. Макаренка, М. Монтессорі, І. Песталоцці, М. Пирогова, Ж.–Ж. Руссо, С. Русової, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.

© В.М.Теслюк, О.С.Душкевич, 2017

Сьогодні її актуальність зростає і у зв'язку з процесами реформування вітчизняної освіти, у яких аксіологічний аспект відіграє значну роль. Освіта, заснована на ідеях гуманізації, повинна, насамперед, інтегрувати весь комплекс знань про людину, формуючи на основі цих знань цілісне уявлення про себе як у дітей, так і у педагогів: І. Бех, А. Бойко, М. Боришевський, І. Зязюн, В. Киричок, А. Кияновський, Б. Кобзар, М. Красовицький, В. Матіяш, І. Матюша, А. Сущенко, Т. Сущенко, Н. Щуркова та ін.

Мета (Purpose). статті – дослідити гуманістичну спрямованість майбутніх викладачів вищої школи.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, узагальнення, констатувальний експеримент.

Результати (Results). І. Зязюн підкреслював, що гуманістична спрямованість педагога – найголовніша характеристика його майстерності. Спрямованість особистості становлять: ідеали, інтереси, ціннісні орієнтації. Гуманістична спрямованість – спрямованість на особистість іншої людини, утвердження словом і працею найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки і стосунків. Це вияв професійної ідеології педагога, його ціннісного ставлення до педагогічної дійсності, її мети, змісту, засобів, суб'єктів. Діяльність вихователя зіткана з педагогічних драм, якщо драмою вважати зіткнення думок, боротьбу за утвердження позиції. Причому, що вищим є рівень майстерності, то чіткіше виявляються конфлікти, бо новизна систем, які пропонують талановиті педагоги, нерідко натрапляє на опір представників усталених поглядів [2].

Педагогічна спрямованість особистості кожного викладача багатоаспектна. Її становлять ціннісні орієнтації: *на себе* – самоствердження (щоб вбачали в мені кваліфікованого, вимогливого, справжнього викладача); *на засоби* педагогічного впливу (коли найважливіше для педагога – програма, заходи, способи їх пред'явлення); *на студента* (студентський колектив в актуальних умовах – адаптація); *на мету* педагогічної діяльності (на допомогу студенту в розвитку – гуманістична стратегія). Для педагога провідною є орієнтація на головну мету за гармонійної узгодженості всіх інших: гуманізації діяльності, гідного самоствердження, доцільності засобів, врахування потреб вихованців. Лише за умови почуття відповідальності перед майбутнім, усвідомлення мети і великої любові до вихованців починає формуватися професійна майстерність педагога [4].

Гуманістична спрямованість як надзавдання у повсякденній роботі майстра завжди визначає його конкретні завдання. Гуманістична спрямованість педагога визначає стратегію його заняття. Якщо спрямованість педагога гуманістична, вона завжди виявляється як активна позиція. Гуманістична спрямованість є виявом здатності бачити великі завдання у малих справах. Вона дає змогу оцінювати свою діяльність з погляду не лише безпосередніх, а й опосередкованих результатів, тобто тих позитивних індивідуальних змін у життєдіяльності і структурі особистості своїх вихованців, частковим організатором яких ти є сам як особа, відповідальна за якість організації виховного процесу [1].

Так як гуманістична спрямованість є базовим структурним компонентів педагогічної майстерності викладача ВНЗ, тому ми і зупинилися на його дослідженні у майбутніх педагогів. Вище ми відзначили, що гуманістичну спрямованість становлять ціннісні орієнтації. У зв'язку з цим, в межах нашої експериментальної роботи ми зупинилися на дослідженні ціннісних орієнтацій майбутнього викладача вищого навчального закладу. Ціннісні орієнтації педагога відображають його усвідомлювані професійні наміри, інтереси та переконання.

Для діагностування *ціннісних орієнтацій* майбутніх викладачів у сфері професійно-педагогічної діяльності нами було розроблено проєктивну методику незакінчених речень. Було відібрано 10 речень-індукторів, які спонукають виражати власні думки, бажання, переконання і ціннісні орієнтації у сфері професійної діяльності. Респондентам пропонували закінчити речення, початок яких був спрямований на актуалізацію педагогічних орієнтацій, суб'єктивних уявлень про основні цілі і завдання педагогічної взаємодії, показники та критерії її успішності: "На мою думку, викладач може вважати свою діяльність успішною, якщо ...", "У своїй педагогічній діяльності я буду прагну насамперед...", "Найважливіше у діяльності викладача...", "У викладацькій професії мені найбільше подобається...", "Я вважаю, у своїй професійній діяльності викладач повинен звертати увагу на...", "У процесі викладання своєї дисципліни викладач має намагатися...", "У процесі професійно-педагогічної взаємодії, ви-

кладач має...”, ”Я вважаю, що вартий поваги той викладач, який...”, ”На мою думку, під час проведення заняття викладач повинен...”, ”Студенти дисципліновані та організовані на заняттях у тих викладачів, які...”.

У результаті контент-аналізу отриманого матеріалу нам вдалось виділити п'ять груп ціннісних орієнтацій майбутніх викладачів у професійно-педагогічній діяльності – дидактична, дисциплінарна, особистісна, авторитетна, самовдосконалення.

Перша група ціннісних орієнтацій стосується предметно-дидактичного аспекту педагогічної діяльності та включає в себе орієнтації на формування у студентів системи предметних знань, умінь і навичок, розвиток їх інтелектуальних здібностей, активізацію пізнавальної діяльності та формування пізнавальних інтересів. Основні цілі та критерії успішної педагогічної діяльності студенти цього типу вбачають головним чином у реалізації дидактичних задач: „дати добрі знання з навчального предмету”, „добитися високого рівня засвоєння студентами навчального матеріалу”, „зацікавити студентів своїм предметом”, „вдосконалювати методику викладання” та ін.

Другу групу складають цільові орієнтації, які стосуються міжособистісного аспекту педагогічної взаємодії – налагодження емоційного контакту і взаєморозуміння, встановлення позитивних, доброзичливих, відвертих, щирих стосунків із студентами. Основну мету своєї педагогічної діяльності респонденти вбачають у забезпеченні сприятливих умов для особистісного розвитку, морально-особистісного становлення студентів, а критерієм її ефективності вважають емоційний мікроклімат у студентському колективі, характер взаємостосунків із студентами, їх ставлення до викладача. Серед найважливіших цілей педагогічної діяльності ними називаються, зокрема, такі: „досягти взаєморозуміння зі студентами”, „встановити дружні, довірливі стосунки із студентами”, „створити атмосферу взаєморозуміння, довіри, співробітництва”, „сподобатись студентам, викликати доброзичливе ставлення до себе”, „сформувані позитивні стосунки із студентами” та ін.

Третя група педагогічних орієнтацій близька за змістом до попередньої, також стосується сфери соціально взаємодії і відображає відносини поваги, визнання і авторитету. Серед найважливіших критеріїв ефективності викладацької діяльності респонденти називають: „авторитет у студентів”, „визнання і повага студентів”, „шанобливе ставлення студентів до викладача”, „бажання наслідувати викладача”, „професіоналізм, високий рівень компетентності”, „педагогічна майстерність, професіоналізм” та ін.

Четверта група орієнтацій пов'язана із дисципліною і стосується здатності викладача впливати на поведінку студентів. Студенти, для яких дана група орієнтацій є пріоритетною, звертають увагу на такі критерії як „дисципліна і порядок на заняттях”, „організованість групи”, „виконання студентами вимог і розпоряджень викладача”, „відсутність порушень дисципліни” та ін.

П'ята група ціннісних орієнтацій пов'язана із самовдосконаленням викладача. Респонденти зазначають, що кожен педагог має постійно працювати над власним самовдосконаленням, саморозвитком, вдосконалювати власні знання, слідкувати за новими науковими дослідженнями, переймати передовий досвід досвідчених педагогів, відвідувати семінари з підвищення педагогічної майстерності.

Отже, у результаті констатувального експерименту, ми виділили п'ять груп професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх викладачів – дидактична, особистісна, авторитетна, дисциплінарна, самовдосконалення.

Після цього ми запропунували респондентам кожну із зазначених груп ціннісних орієнтацій оцінити від 1 до 5 залежно від значущості для них – це дозволило визначити, які професійно-ціннісні орієнтації є значиміші для майбутніх педагогів.

Проведене дослідження дозволило виявити вираженість ціннісних орієнтацій майбутніх викладачів вищого навчального закладу.

Таблиця

Оцінка ціннісних орієнтацій майбутніми викладачами (у%)

№	Ціннісні орієнтації	Майбутні викладачі n=38
1	Дидактична	36

2	Дисциплінарна	14
3	Особистісна	19
4	Авторитетна	17
5	Саморозвиток	14

Отже, для всіх респондентів найзначимішою є орієнтація на дидактичну групу ціннісних орієнтацій – оцінка цієї групи орієнтацій є найвищою у порівнянні з іншими групами. Це говорить про те, що майбутні викладачі вважають найважливішим у викладацькій діяльності орієнтацію на формування в студентів системи предметних знань, умінь і навичок, розвиток їх інтелектуальних здібностей, активізацію пізнавальної діяльності та формування пізнавальних інтересів. Гуманістична спрямованість викладача як один із основних компонентів педагогічної майстерності передбачає орієнтацію на розвиток особистості студента, у гармонійному поєднанні усіх інших орієнтацій. У нашому дослідженні зазначена група складає 19%. Результати дослідження підтверджують, що базовий складник педагогічної майстерності – гуманістична спрямованість майбутніх педагогів ВНЗ потребує його розвитку.

Висновки і перспективи (Discussion). Отже, дослідження підтвердило, що майбутні викладачі вважають найважливішим у викладацькій діяльності орієнтацію на формування в студентів системи предметних знань, умінь і навичок, розвиток їх інтелектуальних здібностей, активізацію пізнавальної діяльності та формування пізнавальних інтересів. Особистісна орієнтація не є найголовнішою для майбутніх педагогів, що дає підставу стверджувати про необхідність пошуку шляхів розвитку у них гуманістичної спрямованості та може бути темою для подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Теслюк В.М. Виховання гуманної особистості студента як основне завдання вищої школи / В.М. Теслюк, В.Ю.Крючок // Сборник научных трудов SWorld. – Выпуск1 (38). Том 8. – Иваново : МАРКОВА АД, 2015. – С.61-65.
2. Педагогічна майстерність : [підруч.] / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос [та ін.] ; за ред. І.А. Зязюна. – [3-тє вид., допов. і переробл.]. – Київ : СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.
3. Теслюк В.М. Зміст та складові педагогічної майстерності викладача вищої школи / Теслюк В.М., Маматкулов Б.Р. // Вісник Національного університету оборони України : зб-к наук. пр. – 2014. – Вип. №2 (39). – С.144-148.
4. Теслюк В.М. Основи педагогічної майстерності викладача вищої школи : підручник / В.М.Теслюк. – К. : Видавництво Ліра-К, 2015. – 340 с.

References

1. Tesliuk, V.M. (2015) Vykhovannia humannoi osobystosti studenta yak osnovne zavdannya vyshchoi shkoly / V.M. Tesliuk, V. Kriuchok // Sbornyk nauchnykh trudov SWorld. – Vypusk 1 (38). Tom 8. – Ivanovo : MARKOVA AD, 2015. – S.61-65.
2. Ziazun, I.A., Kramushchenko, L.V., Kryvonos, I.F. Pedagogichna maisternist : [pidruch.] Kyiv : SPD Bohdanova A.M., 376.
3. Tesliuk, V.M. Mamatkulov, B.R. (2014) Zmist ta skladovi pedagogichnoi maisternosti vykladacha vyshchoi shkoly. Visnyk Natsionalnogo universytetu obrony Ukrainy : zb-k nauk. pr., 2 (39), 144-148.
4. Tesliuk, V.M. (2015) Osnovy pedagogichnoi maisternosti vykladacha vyshchoi shkoly : pidruchnyk. K. : Vydavnytstvo Lira, 340.

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ГУМАНИСТИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

В.М. Теслюк, А.С. Душкевич

Аннотация. В статье исследуется гуманистическая направленность будущих преподавателей высшей школы. В итоге экспериментальной работы выделено пять групп ценностных ориентаций профессионально-педагогической деятельности будущих пре-

подавателей – дидактическая, дисциплинарная, личностная, авторитетная, самосовершенствования. Определена выраженность ценностных ориентаций будущих преподавателей высшего учебного заведения.

Ключевые слова: гуманистическая направленность, педагогическое мастерство, будущий преподаватель, ценностные ориентации, личностная ориентация.

EXPERIMENTAL STUDY GYMANISTICHESKOY ORIENTATION OF FUTURE TEACHERS

V.M. Teslyuk, O. S. Dushkevich

Abstract. The article investigates gymanisticheskaya direction of future high school teachers. In rezyltati experimental work are five value orientations gryp professional-pedagogical activity of the future teachers – didactic, disciplinary, personal, authoritative, self-improvement. It defines the expression of valuable orientations of the future institution of higher education teachers.

Keywords: humanistic orientation, pedagogical skills, the future teacher, values, personal orientation.

УДК 378.147.31

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА ЕТИКА ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ»

В.М. ТЕСЛЮК, кандидат психологічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: vallips@mail.ru

К.В. ШАМСУТДІНОВА, магістрантка

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: Shamsutdinova90@list.ru

Анотація: У статті досліджуються особливості проведення лекційних занять із дисципліни «Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи». У ході експериментальної роботи проведено констатувальне дослідження із використанням методу анкетування. Досліджено, що викладачами під час проведення лекцій із дисципліни «Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи» найчастіше реалізуються: лекція-розповідь, лекція-пояснення та лекція-візуалізація. Встановлено, що в найбільшій мірі, на думку студентів, сприяють засвоєнню навчального матеріалу лекція-дискусія, проблемна лекція та лекція-візуалізація.

Ключові слова: лекція, види лекцій, методи навчання, засоби навчання, проблемна лекція, лекція із заздалегідь запланованими помилками, анкетування.

Актуальність (Introduction). Закон України «Про вищу освіту» серед основних завдань вищих навчальних закладів передбачає забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності. Крім того, більшість законодавчих документів, національних програм щодо вищої освіти наголошують на недопущенні зниження якості освіти, падінні рівня знань, моральному старінні методів і методик навчання. Саме суспільне консенсусне розуміння того, що освіта – це один із головних факторів цивілізаційного, економічного розвитку держави, дає сьогодні поштовх до стратегічного вирішення завдань і забезпечення системного реформування національної вищої школи, адекватної модернізації та інтеграції її до європейського економічного, культурного, інформаційного простору.

З огляду на сказане вважаємо, що у сучасному вищому навчальному закладі проблема вдосконалення методики викладання навчальних дисциплін залишається однією із актуальних. Ефективність засвоєних теоретичних знань майбутніх фахівців, багато в чому, залежить від обраної викладачем форми навчання та методики її проведення.

© В.М.Теслюк,К.В.Шамсутдінова, 2017